„In den hemel zelven."

> Want Christus is niet ingegaan in het heiligdom, dat met handen gemaakt is, hetwelk is een tegenbeeld van het ware, maar in den hemel zelven, om nu te verschijnen voor het aangezichte Gods voor ons. Hebr. 9 : 24.

Tien dagen verliepen, naar ons is overgeleverd, tusschen Jezus' opvaren ten hemel, en de uitstorting van den Heiligen Geest.

Dit verloop van zekeren tijd bevredigt ons besef.

Het brengt ruste in de voorstelling. Er is zoo doende geen tegennatuurlijke overhaasting. We hooren eerst, dat Jezus opvoer ten hemel. We hooren dat Jezus „de hemelen doorgegaan is", en dat hij in dien hemel zich zijn plaats heeft zien toewijzen aan Gods rechterhand. Nu komt een hemelsche pauze, als een eerste genieten door Jezus van zijn heerlijkheid, als een eerste inleven in de heerlijkheid daarboven. En eerst als dat hemelsche *Selah* ten einde loopt, wordt een werking van Christus uit den hemel op aarde openbaar. De vervulling der belofte breekt aan, en de verhoogde Heiland zendt aan zijn Gemeente op aarde den Trooster, den Geest der waarheid, dien hij ontvangen had van den Vader.

Doch verder gaan we dan ook niet. Uit die pauze af te leiden, dat Jezus die tien dagen behoefde, om, na de aarde te hebben verlaten, den hemel te bereiken, brengt ons in niets tot meerdere klaarheid. Alle meten van afstanden en alle berekening van snelheid van vaart, is hier volkomen doelloos.

Reeds die vaste sterren die we het best kennen, liggen zoo onmetelijk ver van ons af, dat het licht, om van vergelijkenderwijs dichtbij gelegen sterren als de Centaur en de Zwaan, ons te bereiken, 4 à 7 jaar noodig heeft; en zulks niettegenstaande het licht, om van de zon tot ons te komen, slechts acht minuten en dertien seconden bezigt, en in dat korte oogenblik 148 millioen kilometer doorschiet.

Wie zich dus den hemel denkt als hoog boven de verste vaste sterren gelegen, komt tot zoo alle begrip te bovengaande afstanden, dat een tijdperk van tien dagen voor het doorloopen ervan zelfs voor den bliksem ongerijmd zou wezen; en immers Jezus voer ten hemel in onze menschelijke natuur.

We hebben hier onze volkomen onwetendheid te belijden. We weten van de natuur van Jezus' verheerlijkt lichaam niets af. Ons ontbreekt elk gegeven om den afstand tusschen den hemel en de aarde onder getallen te brengen. De verhoudingen in het hemelsche leven zijn ons volslagen onbekend. En daar nu al ons meten en berekenen ontleend is aan onze aardsche verhoudingen, kan zelfs de stoutste gissing hier nooit eenig karakter van ernst dragen.

Augustinus verhaalt ons van een secte, die in zijn tijd leerde, dat Jezus, zoodra hij uit het gezicht van de apostelen was, zijn lichaam ontbonden had, en dat de elementen ervan toen in de lucht waren opgenomen, en op de aarde neergezonken. En Gregorius van Nazianze verhaalt weer van een andere secte, die waande, dat Jezus zijn lichaam *in de zon* had gelaten, en die zich daarvoor beriep op een Psalmwoord, dat naar oude overzetting luidde: Hij heeft *in* de zon een tent gesteld. En tot deze of soortgelijke wanbegrippen *moet* men wel komen, zoodra men bij Jezus' hemelvaart aardsche verhoudingen aanlegt, en niet oordeelt naar den regel der Schrift.

In de Schrift toch wordt ons een geheel ander gezichtspunt geopend, als er staat, dat Jezus niet is ingegaan in het heiligdom met handen gemaakt, hetwelk een tegenbeeld is van het ware, maar in den hemel zelven.

Ook hier terdege een vaste betrekking tusschen het hemelsche en het aardsche, maar een betrekking, een verband, een samenhang *van geheel andere orde.*

Hier het heiligdom met handen gemaakt, naar wicht en maat, naar el en paslood, maar in den hemel het *wezenlijke*, het eigenlijke, het oorspronkelijke, waarvan de aardsche dingen slechts de *afschaduwing* en het *tegenbeeld* zijn.

Dit nu wijst op een gansch andere bestaansorde, op de oorspronkelijk hemelsche toestanden; een bestaansorde, die door geheel andere wetten beheerscht wordt, die op geheel andere gegevens berust, en waarover dus niemand oordeelen kan, die enkel de aardsche verhoudingen als maatstaf aanlegt.

Zelfs bij de verste vaste ster gaat nog de aardsche verhouding door; maar noch het perk, noch de maat, noch de regel die voor dit zichtbare heelal geldt, gaat door voor het hemelsche leven. Het is hier niets dan de afschaduwing in groven vorm van wat wezenlijk en heel anders in den hemel bestaat. En daarom is Jezus' hemelvaart zóó te verstaan, dat hij uit deze aardsche verhoudingen, uit deze wereld van schaduwen en tegenbeelden zich heeft losgemaakt, en nu ingegaan is *in den hemel zelven.*

Als Jezus op den weg naar Damascus aan Saul, of op Pathmos aan Johannes verschijnt, ontvangen dan ook noch de man van Tarsen, noch de discipel dien Jezus liefhad, den indruk van een aardsche verschijning. Er is wel iets dat aan Jezus aardsche verschijning herinnert, maar het is alles heel anders, verblindend, majestueus, verheven, buiten het perk van het aardsche uitgaande.

Wat ze zien is een hemelsch gezicht, wat ze hooren zijn hemelsche klanken, wel zóó, dat er klaarlijk en duidelijk een band blijft met wat ze vroeger waarnamen, maar overgezet in heel andere verhoudingen, en verre uitgaande boven wat aardsche maatstaf bepalen kan.

Evenzoo is het met de engelen Gods, wier leven en existentie evenmin binnen het perk van dit aardsche kan getrokken worden.

En evenzoo leidt het tot niets, of we ons van den Troon Gods en van de rechterhand des Vaders al een voorstelling pogen te vormen.

Het geldt bij dit alles een *hoogere realiteit*, die noch met ons begrip te vatten, noch in onze verbeelding is voor te stellen. En *wat* deze realiteit is, heeft geen oog gezien en geen oor gehoord en is in geen 's menschen hart opgeklommen.

Alleen het geloof grijpt het, en niet nu, maar als ge zelf in die hooge realiteit zult zijn ingegaan, zal ook uw geloof verwisseld worden in aanschouwen.

Wel moeten we bij ons denken aan Jezus vasthouden aan zijn menschelijke natuur, en dus ook aan zijn waarneembare verschijning. Maar toch mag ook hier onze voorstelling nooit aan de precisiteit van wat hier het menschelijk lichaam is, blijven hangen. Reeds wat Joannes op Pathmos zag, ging hier zoover boven uit, dat de verschijning van Jezus, gelijk hij voor het aangezicht des Vaders in volle heerlijkheid schittert, voor ons eenvoudig niet vatbaar is in klare voorstelling. Vandaar dat ook Paulus zegt, dat hij Jezus nu niet meer naar het vleesch kent. Onze band aan Jezus is door het geloof. Een band als van het lid des lichaams aan het Hoofd des lichaams. En de ware gemeenschap met Jezus is niet door onze voorstelling, maar door den H. Geest, die in hem als Hoofd, en in ons als zijn leden woont.

In jonger jaren vat men dit niet. Onze kinderkens denken zich Jezus gelijk ze hem afgebeeld zien in hun prentenbijbel. Vandaar, dat aanvankelijk alle gemeenschap aan die voorstelling is gebonden, en daardoor zoo licht te persoonlijk wordt en in het sentimenteele overglijdt.

Doch al kan dit bij het kind niet anders, toch steekt er gevaar in, zoo men te lang in die voorstelling hangen blijft. Dan toch komt er zoo licht een oogenblik, dat men, door die kinderlijke voorstelling niet meer bevredigd, om het nu eens plat uit te drukken, zijn Jezus kwijt raakt, en verliest wat men eertijds had. Of ook, dat men aan die zinlijke voorstelling zich vastklemmend, de gemeenschap met zijn God verliest, van de aanbidding van den Vader in geest en waarheid aflaat, en in den mensch Jezus Christus zijn eigenlijken God gaat aanbidden.

In de laatste dwaling vervielen ten deele zelfs de Hernhutters, prooi van de eerste dwaling worden zoovelen, die op later leeftijd zich de verbinding tusschen God en Christus in de ure des gebeds niet meer klaarlijk denken kunnen, en daardoor den troost en den innigheid inboetendie juist de aanbidding van het Eeuwige Wezen alleen, in de geloofsgemeenschap met Christus, geven kan.

En juist aan dit gevaar ontkomt men alleen, door recht te verstaan, dat de bestaansorde der hemelsche dingen zoo ganschelijk verschilt van de bestaansorde, waarin wij leven, dat gemeenschap met het hemelsche voor ons alleen *door het geloof* mogelijk is, d.i., niet in den weg der aanschouwing, maar door het inwonen in ons van den Heiligen Geest.

We hebben de klaarheid der herinnering uit Jezus aardsche verschijning, gelijk zij ons op het Evangelieblad geteekend staat. Als we staren op het kindeke in de kribbe, of op den Man van smarte, gelijk hij stierf aan het vloekhout. Dat was de verschijning van Jezus in *onze* bestaansorde. In den toestand der vernedering. Onzer één geworden, en als wij verschijnende, om ons te zoeken, en voor ons het rantsoen onzer verlossing te betalen.

Maar zijn hemelvaart zegt ons juist, dat Jezus uit *deze* bestaansorde nu is uitgegaan, en is overgegaan in die heel andere bestaansorde, die het wezen uitmaakt *van den hemel zelven.* Uit de schaduw in de werkelijkheid. Uit de tegenbeelden hier op aarde in den hemel der realiteit.

Ook voor ons denken aan onzen eigen ingang in dien hemel, wijst alleen de zóó opgevatte hemelvaart van Jezus ons het rechte spoor.

Ook hier is verband. Het zal ons eigen, zelfde ik zijn, dat in het Vaderhuis ingaat. Er zal voortzetting wezen van het leven dat hier in ons was. De band blijft ook in het Vaderhuis met Gods heiligen. We zullen geen andere ziel ontvangen, maar met die eigen zelfde ziel, die hier bad en aanbad, ook in dat Vaderhuis onzen God aanbidden. En komt eens de opstanding der dooden, dan zullen we verheerlijkt worden in ons eigen lichaam.

Maar al blijft de identiteit, ook voor ons toch zal het zijn een uitgaan uit heel deze aardsche bestaansorde, een ontkomen aan de hier geldende wetten, een losgemaakt worden uit onze aardsche verhoudingen, en een overgezet worden in een heel ander aanzijn, dat zich naar een geheel andere bestaansorde regelt, en in niets naar wat ons oog hier aanschouwde, zal zijn af te meten. Men heeft op de rups en op de kapel gewezen, en ten deele beelden die dien overgang af; maar toch ook slechts zeer ten deele, want rups en kapel, hoe ook verschillend, behooren toch tot eenzelfde orde, en volgen eenzelfde wet.

En dit juist moet hier worden weggedacht.

Overgang is en blijft er, en de identiteit gaat geen oogenblik teloor, maar het zal een overgang zijn als van de schaduwbeelden tot de werkelijkheid, een opklimmen tot een heel andere, veel hoogere existentie. En wel zult ge dan van achteren verstaan kunnen, hoe het lagere hier met dat hoogere in den hemel saámhing, maar wat ge niet kunt, is, nu gij nog in het lagere zijt, anders dan door het geloof, in dat hoogere inleven.

Dr. A. KUYPER,

De Gemeene Gratie,

in drie deelen.

De abonnenten op de Heraut, die hun verlangen hebben te kennen gegeven, om dit werk tegen den halven prijs, d. i. tegen /9.— te ontvangen, worden verzocht hun eerste betaling hiervoor, ten bedrage van vijf en zeventig cents, tegelijk met de abonnementsgelden voor de Heraut te voldoen, den 1sten Juli 1901. Na de eerste vier betalingen, op 1 Juli 1901, 1 October 1901, 1 Januari 1902 en 1 April 1902, zal hun het eerste deel franco worden toegezonden. De enkele inteekenaren, die nu reeds gelden inzonden, hebben op 1 Juli 1901 niets te betalen, en moeten hun betaling eerst hervatten op 1 October 1901.

Nu alzoo de eerste termijn van betaling pas op 1 Juli e. k. valt, kunnen zij, die dusver verzuimden in te teekenen, alsnog hun verlangen, om het werk tegen den halven prijs te ontvangen, bij de Administratie van ons blad inzenden, en zal aan dit verlangen, voor zooveel dit mogelijk is, worden voldaan. Daar intusschen binnenkort met den druk moet worden aangevangen, en dus het aantal exemplaren moet worden bepaald, kan hiervoor, zoo de aanvragen te laat inkomen, niet met zekerheid worden ingestaan.

Amsterdam, 17 Mei 1901.

Strafbare feiten.

In de pas verschenen strafrechterlijke statistiek is ditmaal gevolg gegeven aan onzen telkens herhaalden wensch, dat de Protestantsche Kerken zouden gesplitst worden.

Hieraan is dan nu in zooverre voldaan, dat er een afzonderlijke rubriek voorkomt voor de Ned. Hervormde Kerk, voor de Evangelisch-Luthersche Kerk en voor de Gereformeerde Kerken.

Dat stelt in staat om over de criminaliteit, in verband met de Kerkgenootschappen, althans een aanvankelijk oordeel te vellen.

Men houde hierbij in het oog, dat de Ned. Herv. Kerk telt c. 2,500,000 zielen, de Evang. Luthersche c. 70,000 zielen en dat de Gereformeerde kerken c. 400,000 zielen tellen.

Hiermede nu vergelijke men de cijfers voor de criminaliteit, die worden opgegeven over 1899 te zijn geweest voor de Ned. Herv. Kerk 7835, voor de Evang. Luthersche 163, en voor de Gereformeerde Kerken 179.

Dat geeft:

voor de Ned. Herv. Kerk 1 op elke 300 leden
„ „ Ev. Luth. Kerk 1 „ „ 430 „
„ „ Geref. Kerken 1 „ „ 2200 „

Men kan hier nog bijvoegen, dat op de Joodsche bevolking van ± 100,000, voorkwamen 272 strafbare feiten, en op de Roomsche bevolking van 1,650,000 dito 6691. Wat geeft voor de Joden 1 dito op elke 367 zielen, en voor de Roomschen 1 dito op elke 250.

Er blijkt dus uit, dat de groote Kerkgenootschappen veel, veel grooter criminaliteit opleveren; de Roomschen 1 op elke 250 zielen, de Ned. Herv. Kerk 1 op elke 300 zielen. Het naast hierbij komen de Joden met 1 op elke 367.

De kleine Kerkgenootschappen daarentegen staan veel lager. De Evang. Luthersche met 1 op elke 431 leden, en de Gereformeerde kerken met één op elke 2200.

Nog opmerkelijker wordt dit, als men let op het soort strafbare feiten.

Voor de Gereformeerden kwamen daarvan onder de 179 voor 52 wegens bedelarij en landlooperij, 11 wegens strooperij en 10 wegens wederspannigheid, saam alzoo 73, terwijl van de overblijvende 103 niet minder dan 44 vallen op vechtpartijen en mishandeling, waaronder 17 alleen voor Winschoten.

Blijven alzoo 59, en hiervan komen onder de zwaardere misdrijven voor 3 wegens brandstichting, 5 wegens onzedelijke feiten, en 30 voor diefstal. Van de overige 21 hadden 8 betrekking op zaakbeschadiging, 2 op beleediging, 2 op verduistering, 2 op huisvredebreuk, en voorts 1 op oplichting, op heling, op wederrechtelijken dwang, op valsche aangift op beleediging van ambtenaren enz.

Het cijfer is dus niet alleen voor onze kerken ongemeen gunstig, maar ook verdient het de aandacht, dat alleen de 3 wegens brandstichting, de 5 wegens aanranding der zeden, en de 8 wegens gequalificeerde diefstallen (de overige 22 waren eenvoudige diefstallen) een zeer ernstig karakter droegen.

Trekken we de bedelarij en strooperij af van het totaal, dan wordt het even 1 op de 4000.

Dit toont, wat beteekenis de kleine kerken voor het maatschappelijk leven dragen, en wat gevaar er schuilt in de massale volkskerken.

Is er in zooverre alleszins oorzaak tot zelfvoldoening, dat het zedelijk karakter in onze kerken vergelijkenderwijs op zoo laag cijfer van criminaliteit wijst, toch zij er ten deze geen verheffing.

Op elke 2200 leden één die crimineel gestraft werd, is voor de eere onzer kerken nog veel te veel.

En vooral de *drie* brandstichtingen, de *vijf* vergrijpen tegen de zedelijkheid, en de *acht* gequalificeerde diefstallen blijven een aanklacht tegen ons.

Ook verdient het opmerking, dat in het ééne deel van onze kerken de criminaliteit zooveel grooter is dan in het andere.

Ziehier voor onze kerken de opgave; ingedeeld naar de rechtbanken:

's Hertogenbosch	1	Middelburg	4
Roermond	1	Zieriksee	4
Arnhem	2	Alkmaar	3
Zutphen	8	Haarlem	0
Tiel	1	Utrecht	12
Zwolle	30	Leeuwarden	3
Den Haag	56	Groningen	50
Dordrecht	3	Assen	1

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat deze strafbare feiten juist in de genoemde steden voorvielen. Bedoeld is, dat ze bij de Arrondissements-Rechtbank in deze steden zijn berecht.

Dit nu geeft voor het gebied van het Hof

van Den Bosch	2	
„ Arnhem	41	
„ Den Haag	67	
„ Amsterdam	15	
„ Leeuwarden	54	strafbare feiten.
Totaal	179	

Ook voor de prediking en voor de kerkelijke tucht ligt hierin een vingerwijzing.

Tractementen.

Wat men niet zou vermoed hebben, — ook in de Tweede Kamer is, bij de behandeling van de subsidiewet, de positie der predikanten, in verband met hun tractement, ter sprake gekomen, en wel bij monde van minister Borgesius.

Hij had voorgesteld om de tractementen der onderwijzers in die mate te verbeteren, dat ze na zeker aantal dienstjaren, en met de hoofdacte, plus herhalingsonderwijs, ten slotte op een tractement van *f* 1200 konden komen.

Toch was dit in veler oog nog te weinig.

Althans, er werden amendementen ingediend, om er nog iets op te leggen, en hun positie finantieel nog sterker te maken.

Toen nu minister Borgesius zich genoodzaakt zag, met kracht tegen deze begeerlijkheid op te komen, wees hij er o. a. op, dat men toch, vooral in dorpsgemeenten, ook tot op zekere hoogte rekenen moest met de tractementen van andere waardigheidsbekleeders, die althans in niet lager sociale positie zijn, en noemde daaronder met name de predikanten.

Natuurlijk keken de heeren, die een onderwijzer hoog boven een predikant schatten, hier vreemd van op. Vooral geloofden ze hun ooren nauwelijks, dat een man als Mr. Goeman Borgesius zich zoo uitliet.

En toch had de Minister met deze opmerking volkomen gelijk.

In een gewoon dorp bestaat, of men wil of niet, een zekere afscheiding tusschen de meer burgerlijke en meer landelijke elementen.

De eigenlijke bevolking van een gewoon dorp bestaat uit landbouwers en boerenarbeiders, plus enkele mannen van nering en ambacht. En in dien dorpskring vestigt zich een burgemeester, een predikant, een pastoor, een dokter, een notaris, een gemeentesecretaris, en voorts het onderwijzend personeel, als het meer burgerlijk element.

Onder deze nu bestaat vanzelf zekere hiërarchie, d. w. z. zeker verschil van sociale positie.

De burgemeester staat als de man van het gezag bovenaan; op hem volgen de ambtsdragers der kerk; naast dezen staan de dokter, de notaris, en de gemeentesecretaris; en naast dezen weer de hoofden van scholen en de klasse-onderwijzers.

De voorrang dien de ambtsdragers der kerk hierbij innemen, is natuurlijk. Met de onderwijzers hebben alleen de kinderen te doen, met de kerkelijke ambtsdragers de geheele bevolking. Ook vertegenwoordigen zij een meer omvattend geestelijk belang. En bovenal, ze staan hooger door hun veel meer omvattende, veel langduriger en veel duurder studie en voorbereiding.

Zoo is het dan ook altoos geweest, en zoo moet het blijven, omdat predikanten zonder hooger wetenschappelijke vorming onder ons nooit regel kunnen zijn.

Doch dan spreekt het ook vanzelf, dat hun sociale positie hieraan beantwoorden moet.

De levensmanier is onder de verschillende standen verschillend, en die verschillende levensmanier wijst geldelijk op een verschillend cijfer van inkomen.

Nu was eertijds zeker het verschil van tractement tusschen den predikant en den schoolmeester te sterk. Nog in de wet van 1857 rekende men met tractementen van *f* 400 a *f* 500, terwijl de predikantstractementen wel in den regel de *f* 1000 haalden, maar toch ook bij lager bedrag nog altoos op *f* 800 stonden.

Hoe meer dus de onderwijzersstand door degelijke voorbereiding in gehalte klom, hoe meer de eisch gerechtvaardigd was, dat ook zij beter inkomen zouden erlangen.

Thans eischt de wet, dat het schoolhoofd, ook op het kleinste dorp, beginnen zal met minstens *f* 750, en dat dit na twintig dienstjaren klimmen zal tot minstens *f* 900. Komen daar nu nog bij *f* 150 voor huishuur, en *f* 60 voor herhalingsonderwijs, dan klimt hij tot een tractement van tusschen de *f* 1100 en *f* 1200. Minima, die in een wat duurder dorp, door den Gemeenteraad, door Gedeputeerde Staten, en door de Kroon nog minstens met *f* 100 kunnen verhoogd worden.

Bij onze bijzondere scholen zijn we nog zoo ver niet, maar toch, de tractementen van onze bijzondere onderwijzers gaan steeds naar boven, en het zal zoo vele jaren niet meer duren, of ze halen de tractementen der openbare onderwijzers in.

Moet nu in hetzelfde dorp een predikant het met minder stellen, dan daalt hij onvermijdelijk in sociale positie, en vei valscht men de wederzijdsche verhoudingen.

Dit moet den predikant drukken. Het moet hem belemmeren in de voortzetting zijner studiën. Het moet hem hinderen in de opvoeding zijner kinderen. Vaak zelfs zal het hem den geest benauwen en den lust voor zijn dienstwerk afmatten.

Vooral het blijven staan op eenzelfde tractement, werkt dan zoo nadeelig. Wie pas begint en nog geen kinderen heeft, kan zeker met minder toe. Maar als het inkomen toch reeds zoo bitter klein is, en de familie wordt grooter, en de zorgen nemen dagelijks toe, dan gevoelt toch een ieder, dat dit op schade voor hem, voor zijn gezin en voor de kerk moet uitloopen.

Als het hoofd der school ten slotte met inbegrip van *f* 150 voor woning, opklimt tot *f* 1200 à *f* 1300, eischt toch de verhouding, dat een predikant, *behalve* vrije woning, na zeker aantal jaren dienst, niet minder dan *f* 1350 à *f* 1400 ontvangt. Alleen de interest van zijn studiekosten toch kan men niet lager dan *f* 300 per jaar stellen.

Nu spreekt het vanzelf, dat waar niet is, de keizer zijn recht verliest; en we weten genoeg, met wat blijmoedige zelfopoffering meer dan één predikant in zulk geval de hitte des daags gedragen heeft en nog draagt.

Het krap te hebben als er niet is, gaat nog. Maar wat al te hard is, is te weten dat het wel anders kon, en dan zich in zijn sociale positie bedreigd te zien.

Dit nu raakt de eere der gemeente.

Wie buiten staan, zien toch in den predikant de vertegenwoordiger der plaatselijke kerk, en meten naar zijn positie de positie van heel de kerk af.

Het scheen ons daarom goed, op dit gesprokene door den Minister Borgesius ook de aandacht van onze kerken te vestigen.

Immers het besef dient ook onder ons door te dringen, dat de finantieele positie van onze predikanten een zaak van de kerken in het gemeen is, en dat de tijd gekomen is, om ook deze zaak der kerken, ernstiger dan dusver onder de oogen te zien.

De onderwijzers sloegen zelven alarm. Te hunnen opzichte ging de beweging van hen zelven uit.

Bij onze predikanten kwam het daartoe nog niet. En nog steeds hopen we, dat het daartoe niet zal behoeven te komen.

Het is voor de eere en den welstand onzer kerken zooveel beter, dat voor wat onze predikanten aangaat, de beweging van elders kome, en zoo lang mogelijk buiten hen omga.

Roman-literatuur.

X.

Het is vooral de historische roman die veler afkeer met de Roman-literatuur verzoend heeft. De *Voorouders* werden vrij doorgelaten op grenzen, waar anders alle roman als contrabande werd afgewezen, en de begaafde schrijfster van de drie Leycester-romans, lange jaren als „onze Nederlandsche romancière" gevierd, vond toegang voor haar geschriften in huisgezinnen, die zich dusver aan alle romanlectuur hadden gespeend. Haar *Almagro*, en haar *Graaf van Devonshire* bleven nog enkel het gewone romanpubliek boeien, maar reeds met *Het Huis van Lauernesse* brak ze in geheel nieuwe kringen den ban, en toen haar *Gideon Florensz* uitkwam, was haar triomf volkomen. Wie anders in alle roman gif speurde, praatte zijn ommekeer goed door te beweren, dat Mevrouw Toussaints boeken geen romans waren, maar historie gaven, en dat historie te lezen altoos veilig was.

Hier school waarheid en zelfbedrog in.

De tegenzin, die zich vooral in ernstiger kringen tegen de Roman-literatuur ontwikkeld had, kwam op uit tweeërlei motief: ten deele uit afkeer tegen het onzedelijke spoor waarin de roman door misbruik verloopen was, en anderdeels uit de onjuiste meening, alsof verdichting noodzakelijk leugen, en daarom ongeoorloofd was.

Het eerste motief was volkomen gerechtvaardigd. Toen de roman schier geheel in teekening van liefdesavontuur verliep, en deze liefdesavontuur, om te prikkelen, al meer met alle begrip van deugd en eer den spot dreef, ja, ten slotte de verheerlijking van den brutaalsten wellust hoofddoel werd, pleitte het voor den ernstigen geest onder ons publiek, dat het liever met geheel dezen tak der letterkunde brak, dan dat het zich door zoo onreinen geest de verbeelding liet bezoedelen en verpesten. We beweren daarom niet, dat deze schandelijke romans niet ook onder ons wel ter sluiks gelezen zijn, maar dan geschiedde het onder protest der conscientie, en onder protest van de onder Christenen heerschende openbare meening. Wie ze las, wist dat hij kwaad deed, en dorst niet laten merken dat hij ze las. Verreweg de meesten lazen er dan ook niets van, en het heeft ongetwijfeld in niet geringe mate tot het zuiver-houden van onzen kring bijgedragen, dat de vergiftigende geest van deze onreine literatuur niet onder ons is doorgedrongen. Wie dit afkeurde uit letterkundige vooringenomenheid heeft kwaad gesticht. En omgekeerd kan er niet ernstig genoeg op worden aangedrongen, dat de ban, waaronder deze soort literatuur ligt, streng en onverbiddelijk gehandhaafd worde.

Anders staat het met het tweede motief. De voorstelling toch, alsof alle verdichting leugen, en deswege te veroordeele ware, is ten eenenmale onhoudbaar. In 's menschen geest is niet alleen de gave der *kennis*, maar ook welterdege de geest der *verdichting* ingelegd. De Heilige Schrift toont ons herhaaldelijk het gebruik van die gave. En de getuigenissen van Jezus bewijzen, dat ook de Heiland het gebruik van die gave allerminst heeft versmaad. Dit springt nog minder in het oog bij symbolische vergelijkingen, als wanneer het Koninkrijk der hemelen vergeleken wordt bij een mosterdzaad of zuurdeesem, maar komt duidelijk uit in de door Jezus gegeven teekening van den Verloren Zoon, van de Bruiloft, van de Landlieden, en zooveel meer. Iets waar te meer nadruk op moet worden gelegd, omdat geheel de Schrift stamt uit het Oosten, waar de begripsontleding veel minder ingang had gevonden dan in de westersche wereld, en schier geheel de uiting van den geest plaats had in beeldsprakige taal en in beeldvorm.

Het veroordeelen van het gebruik van dit vermogen der verbeelding staat dan ook gelijk met het verwerpen van alle kunst, in zooverre alle kunst, zal ze dien naam waard zijn, uit onze verbeeldingswereld opkomt. Hierin nu is ons het rijke vermogen verleend, om in een wereld in te leven die anders is dan onze werkelijke wereld. Dit kan er nu natuurlijk toe leiden, dat men inleeft in een slechtere wereld, maar er ligt ook het vermogen in, om in te leven in een hoogere, rijkere wereld. En juist hieraan nu heeft een zondige wereld zoo dringend behoefte. De werkelijkheid beklemt ons, benauwt ons, en laat ons onbevredigd. En nu ligt er genade in, dat aan den mensch, die in deze drukkende atmosfeer zijn leven moet slijten, de mogelijkheid is ontsloten, om zich uit die veelszins pijnlijke wereld, door zijn verbeelding in te denken in een hoogere, rijkere wereld, die beter strookt met de ideale neiging van zijn gemoed. Als het Boek der Openbaringen ons het nieuw Jerusalem teekent als een stad met paarlen